

فلم روئو: امّو

اس سال دے شروع وچ ہندوستان وچ شونالی بوس دی
انگریزی فلم امّو رلیز ہوئی۔ اخباراں اتے ہور میڈیا
وچ اس فلم دی کافی چرچا رہی ہے۔ ۱۲ جولائی نوں نیشنل
فلم فیسٹیول وچ اس نوں ہندوستان وچ بنی انگریزی
دی سبھ توں ودھیا فلم ہون دا انعام دتا گیا ہے۔ اس
توں پہلاں ممبئی وچ ہوئے اک فلمی میلے وچ اس فلم
نوں آلوچکاں دا اوارڈ وی ملیا ہے۔ ایہ فلم برلن فلمی
میلے وچ وی دکھائی گئی سی اتے دسیا جاندا ہے کہ پئے
جے ایہ اتری امریکہ اتے ہور پچھمی ملکاں وچ وی
رلیز کیتی گئی ہے۔

دلی وچ ہوئے ۱۹۸۴ دے سکھاں دے کتلیام بارے بنائی گئی
ایہ فلم امریکہ وچ رہندی اک کڑی کاجو دے ہندوستان
دے سفر دی کہانی ہے۔ کاجو، ہندوستان وچ جمی ہوئی اک
کڑی ہے جہنوں بہت ہی چھوٹی عمر وچ کیا نام دی اک
عورت گودلے کے امریکہ دے شہر لاس اینجلس لے گئی
سی اتے کاجو دا پالن پوشن اُونے اوتھے ہی کیتا۔ اپنے
اصلی ماں باپ نوں لبھن لئی کاجو لاس اینجلس توں ہندوستان
اُوندی ہے تے دلی وچ اپنے مامے مامی دے گھر ٹھہری

ہوئی ہے۔ اوہ اپنے ماں-باپ دے بارے پتہ کرن دی کوشش کردی
ہے اتے اوناں دے نال اوہ اوس پنڈ جاندی ہے جتھے،
اوبنوں دسیا گیا سی، کدے اوس دے ماں باپ رہندے ہندے
سن تے جنہاں دی موت اوتھے پئی ملیریئے دی مہانماری وچ
ہو گئی سی۔ اوہ اوس پنڈ وچ جاندی تاں ہے لیکن اوبنوں
آپنے بچپن جاں ماں-باپ بارے کجھ وی یاد نہیں آؤندا تے
اوہ واپس دلی آ جاندی ہے۔

اک دن اوہ اپنی منہ-بولی ماں کیا رائے دے کالج میراندا
ہاؤس وچ جاندی ہے تاں اوتھے اک ڈھابے اتے اوہ اپنے
مامے دی کڑی دے دوستاں نوں ملدی ہے جتھے اوبدی ملاقات
ڈھابے دے مالک گوہند نال ہو جاندی ہے۔ گوہند اوبدا
کیمرہ ویکھ اپنی اداکاری دے جوہر وکھاؤن دی کوشش کردا
ہے اتے کاجو نوں اپنے گھر آؤن دی دائوت وی دیندا
ہے۔ گوہند اک بہت ہی غریب علاقے سنجے کالونی وچ
رہندا ہے جہدیاں گلیاں بہت ہی بھیڑیاں ہن۔ کبیر، جو اک
وڈے آئیقیقیقایش افسر دا پُت ہے، کاجو نوں گوہند دے
گھر لے جاں لئی راضی ہو جاندا ہے۔

کبیر اتے کاجو چھٹی والے دن اوتھے جاندے ہن اتے
گوہند دے پریوار نوں ملدے ہن۔ گوہند دی گھروالی اتے

بچے اوناں نوں بہت پیار نال ملدے ہن۔ کاجو نوں انج
لگدا ہے جوہیں اوہ اس جگہ نوں پچھانندی ہووے پر یاد
گجھ نہیں آؤندا۔ اوہ یاد کرن دی بڑی کوشش کردی ہے پر
ناکام رہندی ہے۔ اوہ کبیر نوں اپنے افسر باپ کولوں ۱۹۸۵
وچ ملیریئے دی مہانماری چ آئے پنڈ وچ مرے لوکاں
بارے پتہ کرن لئی کہندی ہے۔

کبیر آتے کاجو اک بار فر گوہند دے گھر جاندے ہن
آتے اوتھوں اوہ اوہدے چاچے دے گھر جاندے ہن۔ کبیر اوہدے
چاچے توں پچھدا ہے کہ اوہ اکٹھے کیوں نہیں رہندے تاں
اوہ جواب دیندا ہے کہ ۸۴ تیک تاں سبھ اکٹھے ہی رہندے
سی پر ۸۴ دے فساداں بعد اوہ وکھرے وکھرے رہن لگ پئے
ہن۔ گوہند دا چاچا دسدا ہے کہ کس تراں اک بڑی
ویونتبندی نال سکھاں دے جان مال آتے حملے کیتے گئے
سی۔ کبیر آتے کاجو دونو ہی ۸۴ دے فرقو حملیاں بارے
سئکے حیران ہندے ہن آتے اوناں نوں اس گل تے غصہ
وی بڑا آؤندا ہے۔

کبیر اپنے باپ نوں ملیریئے دی مہانماری بارے پتہ کرن نوں
کہندا ہے آتے اوس توں ۱۹۸۴ دے فساداں دی اصلیت بارے
پچھدا ہے۔ پر اوس دا باپ اوس نوں ٹال دیندا ہے تے

کہندا ہے کہ بہیڑیاں گلاں بارے سوچن دا کوئی فائدہ نہیں۔
کبیر دا باپ اوہنوں دسدا ہے کہ ۱۹۸۵ وچ اوس پنڈ وچ
کوئی وی مہانماری نہیں سی پھیلی۔

اسے دوران کاجو دی ماں، کیا وی امریکہ توں دلی آ
جاندی ہے۔ کاجو اوس توں اصلیت پتہ کرنا چاہندی ہے کہ
اوس دے ماں-باپ کون سن پر کیا گجھ وی نہیں دسدی۔ اوہ
اوس نوں اوہی گل کہندی رہندی ہے کہ اوہدے ماں-باپ تاں
ملیریئے دی مہانماری وچ مارے گئے سن۔ اک دن کاجو آپنی
ماں دے پرائے صندوق نوں پھولدی ہے تاں اوہنوں اک موت
دا سرٹیفیکیٹ لہدا ہے جو ہے تاں اوس دی ماں دا ہی
پر ناں صاف نہیں سی لکھیا ہویا۔ اوہنوں پتہ لگدا ہے
کہ اوہدی ماں وی سنجے کلونی دے گوہند والے محلے وچ
ہی رہندی سی۔ پر کیونکہ سرٹیفیکیٹ تے نام صاف نہیں اس
لئی اوہ کئی تراں دے کیفے لاؤندے ہن۔

کبیر، گوہند اتے کاجو اوس محلے دے اک بدمعاش نوں
وی ملدے ہن کیونکہ کاجو سوچدی سی کہ شاید اوہ اوس
دا باپ ہی ہووے۔ ایہ غنڈہ اوناں نوں کہندا ہے کہ ۸۴
دے کتلیام وچ سبھ گجھ وڈے وڈے افسراں نے آپ کرایہ
سی پر اوناں نوں کوئی گجھ نہیں پچھدا۔ اوہ کہندا ہے

کہ اسیں تا صرف اُپروں آئے حُکم ہی پورے کر رہے
سی، کوئی اوناں نوں کیوں نہیں پُچھدا جنہاں نے مٹی
دا تیل دتا سی اتے ووٹر لسٹاں دتیاں سن؟

آپنی ماں دی بہال وچ اوہ دوسرے مہلیاں وچ وی جاندی
ہے جتھے ۱۹۸۴ دے کتلیام وچ ودھوا ہوئیاں عورتاں آپنیاں
پرڈیویدھک کہائیاں دسدیاں ہن اتے ایہ وی دسدیاں ہن
کہ ۲۰ سال ہو گئے ہن اتے ہالے تگ کسے اپرادھی نوں
کوئی سزا نہیں ملی، کوئی انصاف نہیں ملیا۔

کاجو اک دن شام نوں اوس گنڈے نوں ملن جاندی ہے
جہنوں اوہ اپنا باپ سمجھدی ہے۔ اوس دی ماں، کیا، نوں
جدوں پتہ لگدا ہے تاں اوہ کار چ جا کے اوس نوں واپس
لے آؤندی ہے اتے ساری اصلیت دسدی ہے کہ اوہ غنڈہ
کاجو دا باپ نہیں، اوس دا باپ تاں ۸۴ دے کتلیام وچ
ماریا گیا سی اتے اوس دا اک بہرا ارجن وی سی جو
دنکیاں وچ مار دتا گیا سی۔ کیا کاجو نوں دسدی ہے
کہ اوہدی ماں دا ناں شنو سی جس نوں اوہ ریہیوجی کیمپ
وچ ملی سی اتے کاجو دا اصلی ناں وی امو سی۔ اوس
دی ماں نے حالات توں پریشان ہو کے خدکشی کر لئی سی
آپنے آخری خط وچ امو نوں کیا دے حوالے کر گئی سی۔

کیا آتے امّو اک دُو جے نوں جیہی وِچ لے لیندیاں
ہن آتے روندیاں ہن۔

آکھیر وِچ کبیر آتے امّو اوس محلّے وِچ واپس جاندے
ہن آتے گڈی دی پٹری تے تردے وکھائے گئے ہن جد
نوں گجرات دے قتلام دی خبر ٹیلی ویژن اُپر دسدی ہے۔ امّو
آتے کبیر پٹری تے تردے رہندے ہن آتے پچھے مڑ
کے وی نہیں دیکھدے۔ اس درش نال فلم ختم ہو جاندی ہے۔

فلم وِچ کیا دے رول وِچ برندا کرات نے بہت ہی
ودھیا اداکاری کیتی ہے۔ باقی کرداراں نے وی چنگی اداکاری
کیتی ہے۔ نند لال نائک دا سنویدنشیل سنگیت بہت ہی ڈھکواں
ہے۔ فلم تکنیک آتے پیشکاری وی ٹھیک ہے پر پٹ کتھا
کجھ کمزور ہے۔

ہندوستانی کلا سدھانت مطابق کلا نوں پنجواں وید دسیا گیا
ہے۔ ایہ لوکاں دا راہ روشن کردی ہے۔ کیسے کلا کرت نوں
تد ہی ودھیا کیہا جا سکدا ہے جے اوس وِچ تن گن ضرور
ہوں ستیم، شوم آتے سُندرم۔ ستیم دا مطلب ہے کہ کلا
کرت حالات دا سہی چترن کردی ہووے آتے سچ نوں اُجاگر

کردی ہووے۔ حالات نوں سہی سہی درساؤن نال ہی کوئی کلا
کرت شوم جاں کلیان دا راہ وکھالدى ہے۔ سندر م دا مطلب
ہے جس وشے نوں وی ہتہ پایا جاوے اوس دی پیشکاری سوہنی
تکنیک، سوہنی اداکاری، سوہنے سنواداں آتے سوہنے انکاراں
آتے سندر ڈھنگ نال کیتی گئی ہووے۔ جس کلا کرت وچ
ایہ ساریاں خوبیاں ہون اوہ اک ودھیا کلا کرت کہی
جا سگدی ہے۔

جے اس کسوٹی آتے امّو دی پرکھ کیتی جاوے تاں ایہ
نہیں کہہ سگدے کہ اس وچ ۱۹۸۴ دے سگھ وروڈھی دنکیاں
دی اصلیت آتے حالات دا پورے طور تے سہی چترن کیتا
گیا اس فلم وچ ملدا ہے۔ فلم ۱۹۸۴ وچ ہوئے سگھیاں
دے کتلیام دا چترن کردی ہوئی ایہدا اکو پگھ ہی وکھالدى
ہے کہ سگھیاں نوں کیویں بھیداں بکریاں وانگ قتل کیتا
گیا۔ پر کتے وی ایہ نہیں وکھایا گیا کہ کئی تھائیں
لوکاں نے وی اکھے ہوکے اس غنڈہ گردی دا مقابلہ
کیتا۔ فلم وچ اس اصلیت نوں بالکل نظر انداز کر دتا
گیا کہ دلی آتے ہورناں تھانواں آتے عام لوکاں نے
جتھیں ہوکے اس گنڈا گردی دا منہ توڑ جواب دین دیاں
کوششاں وی کیتیاں سن آتے کئی مہلیاں وچ کوئی وی ڈرگھٹنا
نہیں سی ہون دتی مثال دے طور تے نومبر ۱۱، ۱۹۸۴، دے

سٹیٹسمین اخبار نے لکھیا سی

لوکاں نے لامبند ہوکے گنڈیاں خلاف آتے اپنی راکھی
لئی گشت شروع کیتی ہے آتے حملیاں نوں روکيا ہے۔ اوہ ایہ
وی کہندے ہن کہ پولیس کول جانا خطرناک ہے۔

ہورناں اخباراں نے وی اوس ویلے بنیاں ایہو جہیاں ڈپہینس
کمیٹیاں بارے لکھیا سی کہ جس جس محلے وچ وی ایہ
ڈپہینس کمیٹیاں بن گئیاں سی اوناں مہلیاں وچ سگھاں
تے حملے جاں تاں ہوئے ہی نہیں سن جاں لوکاں دے جتھیند
ہون نال ختم ہو گئے سن۔

ہندوستان وچ فرقو حملیاں دے اتہاس نوں ویکھیئے تاں
پتہ لگدا ہے کہ فرقو ہنسا نوں جتھیند کرن والے ہر واری
سٹیٹ آتے سرکار دے بندے ہندے ہن تے اوناں نوں روکن
والے عام لوک۔ لوکاں دی اپنی ہمت آتے ایکے صدقہ ہی
اوناں دی تھوڑا بہت بچاء وی ہو جاندا رہیا ہے۔ پر امو
سچائی دا ایہ پگھ بالکل ہی نہیں دس سکی۔ اس کرکے
ایہ فلم شوم جاں کلیان دا راہ درسا سکن جوگی نہیں
ہو سکی۔ ایہ صرف ایہو دس سکی ہے کہ دلی وچ فرقو
ظلم آتے تشدد سرکار نے ہی جتھیند کیتے سن تے

لوک بھیدان بگیاں وانگ مار دتے گئے سن، اتے پچھلے ۲۰
سالن وچ بھاویں کئی پارٹیاں اتے سرکاراں طاقت وچ آئیاں
تے گئیاں پر کوئی انصاف نہیں ملیا۔

فرقو پنسا بارے پچھلے ۱۰۰ سالن توں زیادہ سمیں دے لوکاں
دے تجربے دا نچوڑ ایہ ہے کہ ایہ حملے راج تنتر ولوں
لوکاں وچ فٹ اتے اوناں نوں گراپے پاؤن لئی جتھیند
کیتے جانده ہن اتے لوک ہی اپنی طاقت نال کسے حد
تک انہاں نوں روکدے ہن اتے پوری تراں وی روک سکدے
ہن۔ امو اس ساری گل نوں نہیں کر سکی تے سچ دا
صرف اڈھا حصہ ہی پیش کردی ہے کہ فرقو دنگے سٹیٹ
جتھیند کردی ہے اتے قصورواراں نوں کدے کوئی سزا نہیں ملدی،
دنگیاں دے شکار ہوئے لوکاں نوں کدے کوئی انصاف نہیں ملدا۔
اس حد تک گل بالکل ٹھیک ہے۔ پر ایہ ساری گل نہیں
دس سکی کہ لوکاں اُپر ایہ حملے کیوں جتھیند کیتے جانده
ہن اتے اس بیماری دے حل لئی کیہ کیتا جاوے اتے
کوئی نواں راہ کیویں کھولہیا جا سکدا ہے۔ اپنے حق اتے
انصاف حاصل کرن لئی لوکاں نوں اپنی طاقت اتے جتھیندی
اُتے نربہر کرنا ہووے گا، امو ایہ گل نہیں کہہ سکی تے
فلم دی ایہ وڈی کمزوری ہے۔ ہندوستانی کلا دے سدھانت
دی کسوٹی اُتے امو کھری نہیں اُتردی۔ ایہدے وچ کہی

گئی اڈھی گل سچّی تاں ضرور ہے پر گل ساری نہیں صرف
اڈھی ہی کیتی گئی ہے اتے اڈھی گل چھپا کے سچ نوں
ساہمنے اوُن توں روکيا گیا ہے۔ ہندوستان دی کلا پرکھ
دی روائت مطابق اڈھا سچ آخر جھوٹہ دے پاسے ہی بھگتدا
ہے۔ پنجابی روائت مطابق وی اڈھا سچ چھلّ اتے دھوکھا
ہی ہندا ہے۔

مارکسواد دے کلا سدھانت دی کسوٹی تے وی ایہ فلم کھری
ثابت نہیں ہندی۔ مارکسواد دے کلا دے سدھانت مطابق اصلیت
دا نرنا اگے دا راہ کھولہن لئی کیتا جاندا ہے۔ مارکس
نے پہارباک دے ۲۰ویں تھیسس وچ کيہا سی کہ پہلا سپہراں
نے اس دُنیا دی ویاکھیا تاں کئی تراں دی کیتی ہے
پر اصلی مثلاً اس دُنیا نوں بدلن دا ہے۔ کینن نے
وی کيہا سی کہ مزدور جماعت نوں صرف ایہ دس دینا
کہ اوناں دی لُٹ ہو رہی ہے اتے اوناں نال انصاف نہیں
ہندا کوئی وڈی گل نہیں ہے۔ دانشوراں اتے کلاکاراں دا
فرض ہے کہ حالات دا نرنا کر کے اس لُٹ نوں اتے بے انصافی
نوں ختم کرن دا راہ دسّ۔ اس لئی مارکسواد دی کسوٹی
تے وی ایہ فلم پوری نہیں اُتری۔

ایہ فلم فرکو ہنسا دا سہی چترن کرن دا اتے لوکان

نوں سیدھ دین دا اک بہت ہی ودھیا موقع ہتھوں گوا
 گئی ہے۔ ہندوستان دے لوک نویں راہ کھولن دی جدوجہد
 وچ بڑے سِرڑ نال جوجھ رہے ہن۔ اوناں دی اس جدوجہد
 وچ امّو رہنما تے کیہ ہمسفر وی نہیں بن سکی۔
 فلم دے پہلے حصے وچ ۱۹۸۴ دے کتلیام توں دکھی وکھائے
 گئے امّو تے کبیر فلم دے اخیر لے درش وچ صرف اپنی دُنیا
 وچ مست تُردے جاندے وکھائے گئے ہن جو مُڑ کے وی نہیں
 ویکھدے کہ گجرات وچ وی کتلیام ہو رہیا ہے۔ اوہ دو
 نوجوان جو کہ ۲۰ سال پہلاں ہوئے کتلیام بارے تان بہت
 روہ آتے صدمے وچ دسدے ہن پر جہڑی فرکو ہنسا آتے
 تشدد اوناں دے سامنے ہو رہی ہے اوہدے ول ویکھدے وی
 نہیں۔

فلم ویکھن پچھوں سِنمے چوں باہر آؤندا درشک سوچدا ہے
 کہ ایہو جہی بے انصافی آتے ظلم ساڈے سماج وچ چراں
 توں ہو رہیا ہے آتے آج وی جاری ہیں آتے ہندوستان
 دیاں گلیاں تے سڑکاں تے وی دسدی ہے۔ پر کیہ کلاکار
 دا فرض نہیں ہے کہ اوہ اس ہنیرے وچوں وی کسے چنگ
 دی بہال کرے تان کہ کوڑ دی کالی رات ختم کیتی جا سکے؟
 پر ایہ فلم تان ایہو جیہا سوال وی نہیں اٹھاؤندی
 کہ پیاری دا علاج کیہ ہے جان کیویں لہیئے۔ ایہ صرف

اڈھے سچ دا چترن کردی ہوئی صرف اپنا ہی کہہ سکی کہ
 فرقہ پرستی، فرقو دنگیاں آتے لوکاں دے کتلیام دی ایہ
 لائنٹ سرکار آتے سٹیٹ دی پیداوار ہے۔ اس مسئلے دے حل
 لئی روشنی دی جو کرن سماج وچ موجود ہے اوہدی گل کرن
 وچ آتے راہ وکھاؤن وچ ایہ فلم اسپہل رہی ہے۔ بیماری
 دا علاج تان موجود ہے پر اس علاج نوں ایہ فلم بالکل
 اندیکھیا کر گئی۔

اصل وچ ایہ فلم بستیاوادی لبرل-یتھارتھواد دے کلاں سدھانت
 دا پگھ پوردی ہے جس مطابق حالات نوں اک دکیانوسی آتے
 تنگ نظریے نال درساؤنا ہی کلا ہے۔ لبرل-یتھارتھواد اڈھے
 سچ آتے پورے جھوٹہ دی ہی وکالت کردا ہے۔ ایہ پورے سچ
 دا پگھ نہیں لے سکدا کیونکہ پورا سچ لبرل یتھارتھواد دی
 بنیاد نوں ہلاؤن آتے اس دیاں جڑاں پٹن ول توردی
 ہے۔ لبرلوادی سوچ ظلم آتے تشدد دا وستار پوروک آتے
 باریکی نال ذکر تان کر سگدی ہے پر اس دے کارناں
 آتے ایہنوں ختم کرن دا کوئی اپرا لا کرن توں منکر ہے۔
 اس فلم دی ساریاں نالوں وڈی ایہو گھاٹ ہے۔

جس کانگرس پارٹی دی اوس ویلے دی سرکار نے سگھاں دا
 کتلیام جتھیبند کیتا سی اوسے ہی کانگرس پارٹی دی اگوائی

والی موجودہ سرکار نے اس فلم نوں نیشنل اوارڈ دے
 کے سگھاں دے زخماں تے لون چھڑکیا ہے اتے اوناں نال
 اک کوچھا مخول کیتا ہے۔ ناناوتی کمیشن دی ہئے جہے آئی
 رپورٹ نے انہاں زخماں نوں ہور وی اچھییا ہے اتے
 اس کتلیام تے مٹی پائی ہے۔ ایہ اک بار فر صاف
 ہندا ہے کہ لوک ہی اپنی طاقت نال مجرمان نوں سزا دے
 سکدے ہن اتے ایہو جہے کتلیام روک سکدے ہن۔ پر امو
 نے اس سچائی تے پردہ پیا رہن دینا ٹھیک سمجھیا ہے۔
 ایہ فلماں فرقو ہنسا خلاف لوکاں دے سنگھرش دیاں کھاڑکو
 روائتاں نوں نکاردی ہے اتے لوکاں نوں ظلم دے شکار
 ہو کے بھیدیاں بکریاں وانگ قتل ہندے وکھا کے ہی سنتشٹ
 ہے۔ اس کر کے ایہ کوئی حیرانی دی گل نہیں کہ دلی وچ
 عام سگھاں نے وی وڈی گنتی وچ اس فلم نوں نہیں
 دیکھیا۔

فلم دیکھ کے اُردو دا ایہ شعر یاد آؤندا ہے

بہت شور سنتے تھے پہلو میں دل کا، جو کاٹا تو بس
 قطرہ-اے-خون نکلا